

CAP. II.

Urmașii Mitropolitului Gheorghie. Teoctist al II-lea.

Al doilea Teoctist, fostul egumen dela Neamț—aproape șeptesprezece ani—și episcop de Roman, alți opt, a fost după moartea lui Gheorghie mult timp Mitropolitul lui Bogdan-Vodă și al lui Ștefan-cel-Tânăr, ba chiar al lui Petru Rareș. El muri numai la 15 Februar 1528, ca schivnicul Teodor¹. Avea lângă el în soborul arhieresc al Moldovei pe Macarie de Roman², pomenit la 1513-4, apoi pe urmașul acestuia, Dorofteiu, amintit la 1528, pe Pahomie de Rădăuți, ce se întâmpină la 18 Novembre 1504³, și pe cel ce vine după dânsul, Teofan, care se ivește documentar numai la începutul anului 1528⁴. Dorofteiu și Teofan erau de față, împreună cu Macarie, egumen de Bistrița și cu Acachie de Putna, păstorii celor două mănăstiri domnești, în Suceava, de bună seamă chiar în chiliile dela Mirăuți, când, în 1528 încă, Teoctist muri⁵.

Rareș eră, de puțină vreme, Domn atunci, și el porunci să se facă alegerea noului Mitropolit de către soborul Vlădicilor moldovenști, la care credem că luau parte și arhimandriții celor două necropole, cu cari se putea completă numărul cerut de episcopi hirotonisitori, în lipsa unuia din cei trei orânduți de Ștefan. În adevăr, supt Lăpușneanu, cu treizeci de ani mai târziu, lipsind și Vlădica de Rădăuți și cel de Roman, Domnul, care «face soborul», «alege» (избра) totuși «patru episcopi» și aceștia

¹ Bogdan, *Cron. mold.*, p. 154.

² *Cron. Rom.*, I, p. 154.

³ Wickenhauser, *Radautz*, p. 11 și urm.

⁴ *Ibid.*

⁵ *Ist. lit. relig.*, p. 44, nota 3.

«întăresc» (ПОСТАВЛЕНА) pe cei doi cari lipsiau din cercul ierarhilor moldoveni¹.

Până la alegerea unui urmaș al lui Teoctist locul de Mitropolit îl ținură, data aceasta, cei doi episcopi, cari întăresc, la 16 Ianuarie 1528, dania unui călugăr din Neamț².

La alegere ieși Calistrat, necunoscut ca episcop la Roman ori Rădăuți, pe care-l întâlnim într'o notiță slavonă pe un manuscris aflat astăzi în Biblioteca Academiei Române³. Pomelnicul mai târziu al Mitropoliei cuprinde numele lui⁴. După Calistrat, — despre care nu știm nimic mai mult —, vine, în sfârșit, Teofan dela Rădăuți⁵, care păstoriă încă la 1538 sau 1539, toamna, când Domnia d'întăiu a lui Petru Rareș se isprăvisc⁶. Iar, la Roman episcopul Dorofteiu, care se mai întâmpină la 1529⁷, se retrase la schimnicie pentru a face loc celui d'întăiu episcop de nouă carte sârbească, lui Macarie.

Trăinicie, strălucire, influență asupra afacerilor țerii a avut însă numai acel Grigorie, văr al lui Petru-Vodă, văr după mamă, despre care a fost vorba mai sus: Pornit din Pobrata, el stăpâni acolo ca egumen nu mai puțin de douăzeci și trei de ani. În acest timp se făcù, prin osteneala lui, și după îndemnul lui chiar, însă cu cheltuiala Domnului celui nou, abia venit în Scaun de vre-o doi-trei ani de zile, mănăstire nouă Pobrata, «din pajiște», adevă din temelie chiar⁸,

¹ O alegere de episcopi moldoveni în 1557-8; retipărare din *Răvașul* (Cluj), 1907.

² L. c. pe p. 105, nota 5.

³ Ms. 38 slavon; cf. *Ist. lit. rel.*, p. 44 și nota 4.

⁴ Erbiceanu, l. c.

⁵ Wickenhauser, *Radautz*, pp. 13-4.

⁶ Biserica dela Horodniceni e sfințită la 8 Novembre 7047 (1538-9), «în zilele lui chir Teofan Mitropolit al Sucevei»; *Inscripții*, I, p. 64; Teofan a fost și dăruitor al Voronețului; v. Kozak, l. c.

⁷ Melchisedec, *Cron. Rom.*, I, pp. 159-60.

⁸ Cf. mărturisirea lui Grigorie, în *Arch. ist.*, I², p. 22 și inscripția dela Pobrata, *Inscripții*, I, p. 56, no. 11.

în Octombrie 1530. Petru-Vodă și soția sa Elena își gătiră și pietrele de mormânt, frumos lucrate din marmură, care se văd până astăzi. Astfel se răpia Putnei, unde se îngropaseră Domnii și rudele lor până atunci, dreptul pe care și Putna-l luase dela Bistrița lui Alexandru-cel-Bun ¹. Grigorie se întoarse după încheierea arhipăstoriei lui în frumoasa mănăstire de pe malul Siretiului, pe care o înzestrase și cu avere nouă, descurcându-i pe cea veche, pierdută în parte, și unde-și hotărâse și ziua de pomenire, de Sf. Grigore Teologul, ocrotitorul său ².

Grigorie a fost și înoinitorul Voronețului, la care a înădit un pridvor răzimat pe două contraforturi cu frumoase ferrești gotice mari și pe care l-a acoperit cu cea mai strălucită zugrăveală ce se vede la vre una din vechile noastre biserici. Mulți ani de zile după aceste lucrări orânduite de dânsul, el fu Mitropolitul lui Petru-Vodă, în a doua Domnie, dela 1541 până la sfârșit, apoi al fiului său Ilie, numit după turcirea lui: Mehemed sau «Mahmet», și al celui alt fiu al lui Petru, Ștefan, care fu înmormântat la Pobrata, ba chiar al cumnatului cu de-a sila al acestora, Alexandru Lăpușeanu, soțul Domniței Ruxanda. Se împacă, un timp, și cu Domnia aventurierului Despot, pe care el îl sfinți ca Ioan-Vodă, dar înaintea faptelor vrăjmășești față de ortodoxie ale noului stăpânitor Grigorie părăsi Scaunul arhipăstoresc, în care se așeză acum un al doilea Teofan ³.

Urmașul lui Grigorie, Teofan, ca și contemporanii săi dela cele două episcopii ale țerii, face parte însă din alt curent bisericesc, a cărui obârșie trebuie să o căutăm în Țara-Românească.

¹ *Ibid.*

² *Ibid.*

³ *Studii și doc.*, VI, p. 648. Grigorie muri numai la 5 Februar 1570 (*ibid.*).

În legătură însă cu vechea datină a călugăriei răzimate mai mult pe evlavie și pe dărnicie în a clădi decât pe cărturărie și pe scrisul nou, e întreaga operă de ctitori a lui Petru Rareș însuși și a lui Alexandru Lăpușneanu, cu cari se și încheie epoca mai bogată și mai glorioasă din arta religioasă a Românilor în Moldova.
